

19. Begravningen

I trosbekännelsen anför vi: "Jag förväntar de dödas uppståndelse och den kommande världens liv." Med dessa ord tillkännager vi å ena sidan att vi är medvetna om dödens ofrånkomlighet, om slutet på det här livet, och å andra sidan att vi tror på ett annat evigt liv utan slut.

Begravningsgudstjänsten, och åminnelsegudstjänsterna i anslutning till den, anknyter stadigt till vår tro på uppståndelsen och ett evigt liv. Så kunde man också kalla begravningsgudstjänsten för en "följegudstjänst", under vilken vi med våra förböner vill ledsaga den hädangångnas själ på den väg som leder till evigt liv. Härvid ber vi Gud att förlåta "honom alla hans synder, som han har begått i ord, handling och tanke, ty det finns ingen människa som inte skulle ha syndat under det hon levt".

Enligt den kristna uppfattningen innebär döden inte slutet, utan en början - början på det eviga, verkliga livet. Därför är det heller ingen tillfällighet att begravningsgudstjänsten, liksom också åminnelsegudstjänsten, till sin struktur påminner om ottesången: för den hädangångne har det nya livets början grytt.

Det är för oss okänt vad som exakt händer efter döden, eller hurudan övergången till det eviga livet är. Det är emellertid mycket allmänt att man föreställer sig att själen på sin väg till uppståndelsen är tvungen att genomgå någonslags dom. Man talar gärna, i enlighet med en fornegyptisk modell, om fyrtio "tullstationer", vid vilka de onda andarna försöker påvisa att själen hör till dem och de goda änglarna försvarar densamma. Som säkert kan vi emellertid anse, att var och en blir tvungen att svara för sina handlingar och till och med för det man lämnat ogjort. Eftersom den förlåtelse som Gud ger för våra synder är det enda som kan rädda oss, anses det också som viktigt att var och en - så långt detta är möjligt - innan

dödsögonblicket får ta del i biktens och den heliga nattvardens mysterier. Detta anses vara så pass viktigt, att prästen förutsätts avbryta till och med förrättandet av en gudstjänst, för att till den döende kunna ge denna "sista, ytterligt viktiga färdkost", som saken uttrycks i Kyrkans kanon.

Så här framhålls även Kyrkans fasta tro på att våra förböner verkligen hjälper den hädangångna, fastän vi inte känner till hur Gud förverkligar sin vilja. Vi tror ju tillika, att människan efter sin död inte längre kan ångra sig, utan förblir i det tillstånd där hon befann sig när hon dog. Det är naturligtvis inte möjligt för människan att uppskatta vilket tillstånd någon hädangången var när denne skildes från detta livet. Tröstefullt är, att Gud kanske i sista ögonblicket skänker ånger åt också den störste av syndare, som åt rövaren på korset.

Begravningen förrättas av gammal tradition så snart som möjligt efter dödsfallet, gärna redan samma dag. Någon egentlig bestämmelse om tidpunkten för begravningen finns dock inte. Sed är att även ihågkomma den avlidna på vissa föreskrivna tider. Fastän vi å ena sidan tror att övergången från den här tiden till evigheten för evighetens vidkommande inträffar tidlöst, utan väntan, så fortsätter själen från vår sida sett fortfarande sin färd mot den yttersta domen.

Enligt Simeon av Thessalonike uttrycker de åminnelseböner som läses för den avsomnade brodern på den **tredje dagen**, att den avsomnade är skapad i begynnelsen av den heliga Treenigheten. Den **nionde dagens** åminnelseböner betecknar hur den avlidne som har sönderfallit till sina grundelement skall som immateriell räknas till de nio skarorna av änglar. Den **fyrtonde dagens** böner ger uttryck för det, att när den avlidne vid uppståndelsen blir hopsatt på ett förnämare sätt än tidigare, skall också han på Herrens vis uppstiga till himlen, och han skall ryckas bort bland molnen för att möta Domaren. Detsamma betecknar även den **tredje, sjätte och nionde månadens** åminnelsegudstjänster, som förrättas för den dödes rening.

I det fall begravningen utförs under veckan efter påsk, används ett särskilt formulär som framhäver påskens budskap. För små barn under sju år finns också en begravning enligt ett eget formulär, ty enligt Kyrkans uppfattning bär inte små barn som är döpta på synder, och för dem behöver man då inte be på samma sätt som för äldre. Ett odöpt barn begravs emellertid inte kyrkligt.

20. Munkvärdigheten

Ursprungligen, enligt den befallning som Gud gav i samband med skapelsen, var det avsett att människan skulle bruka paradiset eller alltså sköta om världen, och även föröka sig och uppfylla jorden. När Jesus hade kommit till världen och grundat Kyrkan fick emellertid människan rätt att redan här i tiden leva ett annorlunda, främmande "änglaliv", i det fall hon känner sig kallad därtill. Änglarnas huvuduppgift är ju att tjäna Gud, att uppfylla Hans bud. Fäderna beskriver också jungfruligheten som ett imiterande av änglarna, ett änglaliv, kännetecknande för en okroppslig natur, eller som en av Gud given salig oduglighet för giftermål.

De människor som har valt att överge världen och utöva ett änglaliv kallar vi nuförtiden för **munkar** och **nunnor**. De har lovat - inom ramen för vad som är möjligt när man lever i en materiell kropp - att avstå från allt världsligt och helt ägna sig åt att tjäna Gud. Sålunda besitter de inte någon egendom, de övar en fullständig, rentav blind lydnad och grundar inte familj, utan ägnar all sin kraft till andligt arbete.

Ofta vill man uppfatta klosterlivet som ett slags äktenskapets parallellföreteelse och alternativ. Genom tiderna har man velat uppfatta munkvigningen, det stora skemat, som till och med ett mysterium. Eftersom den ortodoxa kyrkan inte officiellt har fixerat mysteriernas antal - fastän traditionen synnerligen stadigt vidhåller talet sju - kan vi i själva verket inte heller med säkerhet utesluta en sådan möjlighet. Exempelvis det, att den som en gång emottagit den stora skemavigningen inte får avsäga sig denna, förefaller tyda på just detta. Också om någon lämnar sitt kloster men ångrar sig och återvänder, utförs inte vigningen på nytt utan den anses vara alltid i kraft.

Enligt de gamla föreskrifterna bör inträdandet i ett kloster göras svårt, om inte annat så för sakens allvars skull. Kanske

det också är därför som många lever i årtal i ett kloster utan någon egentlig vining, antingen som s.k. noviser eller som mantelbärare med välsignelse därtill.

21. Helgandet av tiden

Här i tiden lyder vi under synden, vi är utsatta för fördärv och dom. Likväl lever vi här i tiden på skapelsens sjunde dag, sabbaten, om vilken Bibeln säger: "Tänk på sabbatsdagen, så att du helgar den" (2 Mos 20:8).

Sjudagarsveckan är i själva verket den enda kalenderuppgift som grundar sig på Bibeln. Ursprungligen högtidlighöll även de kristna den sjunde dagen, lördagen, som en särskild helgdag till minne av skapelsens sjunde dag. Efter hand övergick Kyrkan till att betona söndagens betydelse, eftersom söndagen är uppståndelsens dag. Samtidigt är söndagen den nya skapelsens dag, skapelsens åttonde dag. Också som veckans första dag symboliserar söndagen det nya livets början.

Såvitt vi uppfattar hela detta liv som skapelsens sjunde dag, är det naturligt att vi inser vår skyldighet att helga det. **Helgandet av tiden** sker för var och en med hjälp av ens egna förehavanden, helt enkelt genom att undvika det som är ont och göra det som är gott, i enlighet med Guds vilja. Vi kan också förverkliga denna helgelse genom olika gudstjänster. Därjämte kan vi hjälpa oss själva att undvika synden genom ständig bön. Psalmisten säger: "Jag lovar dig sju gånger om dagen" (Ps 119:164), med vilket inte avses bokstavligen antalet sju, utan ett stort antal.

Även om söndagen har en alldeles särskild betydelse, har också varje veckodag fått sitt eget åminnelsetema. Måndagen är särskilt tillägnad änglarnas minne, tisdagen Johannes döparens och övriga profeters minne, och onsdagen det heliga korsets och Gudaföderskans minne. På torsdagen ihågkoms i synnerhet de heliga apostlarna och den helige biskop Nikolaos, på fredagen Kristi lidanden, och på lördagen firas alla helgons och de hädangångnas minne. Varje söndag högtidlighålls till minne av Kristi uppståndelse. Så här leds vi till att om och om igen uppleva påskens budskap, den nya skapelsens och det nya livets

verklighet.

Som sin allra största högtid firar Kyrkan påskan, Kristi uppståndelses dag, som man kan säga utgör den kyrkliga tideräkningens grundval. Från publikanens och fariséens söndag, alltså från början av Trioðion, räknar vi tiden fram till påsk, och därefter tiden fram till pingst och från den framåt. Övriga stora högtider kan man på sätt och vis betrakta som följdverkningar av påskan, eller som inledningar till densamma.

Sålunda föregår Kristi födelsehögtid på ett naturligt sätt påskan, ty Guds Son måste först födas som människa för att dö som människa och uppstå från de döda. Efter påsk firas Kristi himmelfärdsdag, varvid människan i Kristi person for upp till himlarna. Denna högtid följs av pingst, dagen för den helige Andes utgjutande, som samtidigt innebar början för Kyrkans aktiva verksamhet. Den helige Ande levandegör Kyrkan, verkar i alla mysterier och gör dem och de frukter de förmedlar verkliga. Den helige Ande bevarar också Kyrkans lära ren oberoende av människans ofullkomlighet.

De högtider som leder till påskan firas i allmänhet på fastställda datum enligt den kalender som gått i arv från romarna. Dessa återspeglar historiska händelser och är därför placerade på sina rätta platser i förhållande till varandra.

Under varje dag av året ihågkommer Kyrkan dessutom ett eller flera helgon, alltså en sådan människa som vi säkert tror ha nått frälsningen. På grund härav fungerar varje helgons liv och död som exempel och vägledning för oss. Vanligtvis är ett helgons åminnelse placerad på dennes dödsdag, i den mån som denna är känd. Ibland har en del andra orsaker lett till att åminnelse dagen har flyttats. Till exempel dog Johannes Chrysostomos den 14 september, men hans minne firas den 13 november, eftersom den 14 september är tillägnad minnet av det heliga korsets upphöjelse, ungefär halvvägs före påsk. Också lokalt betingade orsaker har kunnat inverka på åminnelse dagens placering, liksom även på kalenderns innehåll. Naturligtvis finns det i olika länder lokala helgon, vilkas åminnelser och högtider inte är lika kända överallt.

22. Vår Kyrkas gudstjänster

Alla gudstjänster utgör på sätt och vis en ingress till nattvardsfirandet. Avsikten med mysterierna är att helga människan och göra henne värdig att inträda i Kristi och Hans Kyrkas gemenskap. Målet med de övriga gudstjänsterna är att helga den här världen och den här tiden där vi lever, så att Kristi Kyrka kunde förverkligas redan här och nu. Således ber prästen i början av liturgin att Gud skulle se "till oss och till detta heliga rum", alltså helga det utrymme där vi befinner oss. Han ber också att Gud skulle helga "dem, som älskar skönheten i Ditt hus" och så skänka oss "dessa gemensamma och endräktiga böner".

Liturgin förrättas inte varje dag någon annanstans än i klostren. Endast under några dagar av året är förrättandet av liturgin inte tillåtet enligt Kyrkans tradition. Detta gäller i synnerhet stora fredagen, som är tillägnad minnet av Kristi vistelse i graven. Vi förrättar emellertid flera andra gudstjänster för att helga tiden i dess helhet, alltså inte bara på sådana dagar då vi deltar i nattvarden. Om vi verkligen är medlemmar av Kristi kropp, av Kyrkan, är vi väl det alltid och inte bara under vissa stunder.

Enligt gammal sed räknar den ortodoxa kyrkan att dygnet börjar vid solens nedgång, varför dygnets första gudstjänst är **aftonsången**. Under den minns vi i synnerhet skapelsen av världen. Aftonsången följs av **senaftonsången**, som kan vara stor eller liten i enlighet med den fest- eller fastekaraktär som dagen har. Därpå följer **midnattsgudstjänsten**, som vill påminna oss om övergången till den andra sidan. I **ottesången** minns vi syndafallet, Kristi lidanden, det gamla förbundets hoppfulla men mödosamma väntan och dess uppfyllelse, Kristi uppståndelse. Den **första timmen** är morgonens timma, den nya dagens början; den **tredje timmen** påminner oss om den helige

Andes nedkommande; den sjätte timmen om korsfästelsen av Kristus; tidebönsgudstjänsten om detta vårt liv; och den nionde timmen, det kyrkliga dygnets sista gudstjänst, om Kristi död.

Under forna tider indelades dygnet i timmar (nattvakter), vilka var tolv till antalet från solens uppgång till nedgång. Av dem kom den I, III, VI och IX timmen att bli de viktigaste.

De förutinvigda gåvornas liturgi, som förrättas under vissa av stora fastans vardagar, är egentligen inte alls en liturgi, utan en aftonsång under vilken man delar ut de gåvor som helgats föregående söndag. Den här kutymen har Kyrkan antagit för att framhålla att även om vi av symboliska skäl inte alltid förrättar liturgin, behöver vår gemenskap med Kristus ändå inte brytas. På motsvarande sätt kan en sjuk eller någon i dödsfara få nattvarden när som helst, till och med efter det han eller hon ätit. För det här ändamålet förvaras i alla kyrkor året runt förutinvigda gåvor, vilka det i allmänhet är sed att bereda i liturgin på stora torsdagen.

När vi bär fram nattvarden som ett försoningsoffer, Kristi offer för världen och människorna, minns vi alltid, att utan Kristi egen hjälp skulle vi inget ha att offra. Alldeles som små barn är vi tvungna att be om offergåvorna av vår Fader... för att ge dem till Honom: "Ditt eget av Dina egna frambär vi till Dig, för alla och för allt".

23. "Genom bön och fasta"

Jesus uppmanade själv sina lärjungar att be. Upprepade gånger försäkrade Han att bönerna blir hörda. Han sade till exempel: "Be, så skall ni få" (Matt 7:7), och: "Allt vad ni ber om i era böner skall ni få, om ni tror" (Matt 21:22). Han lärde ju också ut sin egen bön eller Fader Vår (Matt 6:9-13). Jesus betonade den enskilda bönens betydelse i det Han sade: "Nej, när du ber, gå då in i din kammare, stäng dörren och be sedan till din fader som är i det fördolda. Då skall din fader, som ser i det fördolda, belöna dig" (Matt 6:6). Men i synnerhet framhöll Han också den gemensamma bönens nödvändighet: "Vidare säger jag till er: allt vad två av er kommer överens om att be om här på jorden, det skall de få av min himmelske fader. Ty där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem" (Matt 18:19-20).

För att underlätta såväl det enskilda som det gemensamma bedjandet har Kyrkan på ett flertal sätt delat upp tiden, i mindre och större delar, och gett innehåll för åminnelsen under olika tidsperioder. Detta skall hjälpa oss att föra vår bön i rätt riktning.

Kyrkan har också stadgat särskilda fastetider för att leda oss till ett riktigt ångerns sinnelag. Under dem undviker vi all föda som tagits från djurriket och nöjer oss med en så enkel mat som möjligt. Vi undviker också världsliga fester och nöjen. Så här eftersträvar vi enligt de heliga fädernas förebild att dämpa vår kropps syndiga begärelser, så att den lättare skulle foga sig till att uppfylla Guds bud. Vi försöker också härigenom spara tid för bön och likaså medel för välgörenhet.

Fastedagar är först och främst alla onsdagar och fredagar, utom under de stora högtiderna. Vidare finns följande enskilda fastedagar: aftonen innan Herrens födelsehögtid (24 december), aftonen innan högtiden för Herrens dop (5 januari), Johannes

döparens dödsdag (29 augusti), och dagen för korsets upphöjelse (14 september).

Längre fastetider iakttas två gånger om året: sju veckor före såväl påskan (stora fastan) som julen (julfstan). Förutom dessa finns Herrens Moders fasta, som inbegriper de fjorton första dagarna av augusti innan högtiden för hennes avsomnande (15 augusti), samt apostlarnas fasta, som sträcker sig från den måndag som följer på alla heligas söndag fram till de heliga apostlarna Petrus och Paulus dag (29 juni) så, att den 28 juni utgör den sista fastedagen.

I samband med de stora högtiderna föreligger i allmänhet ändå en fastefri tid, oftast under sju dagar efter högtiden. Då fastas det inte ens på onsdag eller fredag, eftersom högtidsglädjen skall framhävas.

24. Livet efter döden

"Efter att du stridit för sanningen allt intill döden, förkunnade du med glädje också för dem i dödsriket om Gud som hade uppenbarat sig i köttet." Så här sjungs det den 29 augusti i troparien för Johannes döparens dödsdag.

När Jesus hade dött på korset och Hans kropp blivit begravnen, steg Han enligt Kyrkans tro ner till skuggornas rike, **dödsriket**, dit Johannes döparen i egenskap av Herrens förelöpare redan hade begett sig. Enligt Kyrkans uppfattning utgjorde dödsriket någon slags mörk plats, där de dödas själar inväntade domedagen alldeles som i ett fängelse. Kristus befriade emellertid dem alla därifrån, gjorde slut på dödsriket och tog med sig till paradiset alla deras själar, som tog emot Honom i tro. Föreställningen om dödsriket beskrivs bra i exempelvis psalm 88, där det sägs: "Berättar man i graven om din nåd, i avgrunden om din trofasthet? Känner man i mörkret dina under, och din rättfärdighet i glömskans land?" (Ps 88:12-13).

Enligt Bibelns undervisning är det klart att denna materiella värld, som suckar under syndens välde, en gång skall ta slut: "I urtiden lade du jordens grund, och himlarna är dina händers verk: de skall förgås, men du förblir, de skall alla nötas ut som en klädnad. Du skall förvandla dem som man byter om sin dräkt, och de försvinner" (Ps 102:26-27).

När denna världens tid upphör skall Jesus Kristus enligt vår trosbekännelse "igenkomma i härlighet för att döma levande och döda, och på hans rike skall icke vara någon ände". Med det här förstår vi, att när detta timliga och universella slut en gång inträffar kommer domen också att slutgiltigt träffa alla, också dem som då är i livet. Aposteln Paulus skriver: "Ty när Herren själv stiger ner från himlen och hans befallning ljuder genom ärkeängels röst och Guds basun, då skall de som är döda i

Kristus uppstå först, och därefter skall vi som är kvar i livet föras bort bland molnen tillsammans med dem för att möta Herren i rymden" (1 Thess 4:16-17). Det är ändå uppenbart, att var och en genom den kroppsliga döden förflyttas så att säga direkt till det ögonblicket, den yttersta domen, ty i evigheten finns ju ingen tid, ej heller begreppen "tidigare" eller "senare", såsom i den här tiden.

Den kroppsliga döden är enligt vår tro en konsekvens av synden. Efter syndafallet sade Gud till människan: "I ditt anletes svett skall du äta ditt bröd, tills du vänder åter till jorden; ty av den är du tagen. Ty du är stoft, och till stoft skall du åter bli" (1 Mos 3:19).

Med mysteriernas hjälp kan vi sörja för kurerandet av vår odödliga själ, om den fallit i synd, men kroppen är det döden som renar från alla syndens följder. I enlighet med vår trosbekännelse tror vi inte på enbart själens, utan också på kroppens uppståndelse.

Tillståndet efter döden innefattar inte längre någon utveckling, för all utveckling i god eller ond riktning äger rum i det här livet. Efter döden inträffar ingen förändring, ty vi har förflyttat oss in i evigheten, in i tidlösheten. På detta sätt är världens slut verklighet för var och en i dödsögonblicket. Det är ingalunda utan anledning som vi i Kyrkans ektenier upprepade gånger ber om "ett gott försvar inför Kristi förskräckliga domstol".

När Kristus uppstod från de döda bevisade Han bokstavligen att Han är såväl dödens som livets Herre. Samtidigt visade Han att människan kan stå upp från de döda, och att det alltså med säkerhet finns liv efter döden. I evangelierna har Han också lovat delaktighet i uppståndelsen åt alla sina efterföljare: "Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig skall leva om han än dör, och den som lever och tror på mig skall aldrig någonsin dö" (Joh 11:25-26).

ORTOKIRJAN JULKAISUT

1. *Apokryfiset evankeliumit*, 2. p. 1980. Suom. Johannes Seppälä. 160 s.
2. *Perpetuan ja Felicitaksen marttyyripassio*. 1979. Suom. Jaakko Aronen. 16 s.
3. *Doksologia*. Juhlajuhlaisu Erkki Piiröiselle hänen täyttäessään 60 vuotta 14.11.1979. 1980. 224 s.
4. Johannes Damaskolainen: *Ortodoksisen uskon tarkka esitys I*. 1980. Suom. Johannes Seppälä. 80 s.
5. *Lyhykäinen katekismus*. Näköispainos 1780. 1980. 24 s.
6. *Kolme varhaista marttyyriota*. 1980. Suom. Jaakko Aronen. 12 s.
7. Eusebios Aleksandrialainen: *Johannes Edelläkävijän laskeutuminen tuone- laan*. 1980. Suom. Johannes Seppälä. 12 s.
8. Johannes Damaskolainen: *Ortodoksisen uskon tarkka esitys II*. 1980. Suom. Johannes Seppälä. 128 s.
9. Kallistos Ware: *Nimen voima: Jeesuksen rukous ortodoksisessa hengelli- sessä elämässä*. 1981. Suom. Petri Piiröinen. 84 s.
10. *Pietarin evankeliumi sekä Pietarin ja Andreaan teot*. 1981. Suom. Johan- nes Seppälä. 12 s.
11. *Luterilaisten erehdykset*. Näköispainos 1910. 1981. 50 s.
12. *Pyhien isien opetuksia sairaudesta*, 3.p. 1989. Suom. P. Piiröinen. 64s.
13. Veikko Tajakka (metropoliitta Tiuhon): *Justinianuksen keisariuden kuva bysanttilaisissa historiankirjoissa ja kronikoissa*. 1982. 120 s.
14. *Etiopialainen Eenokin kirja*. 1982. Suom. Johannes Seppälä. 84 s.
15. *Lavea jalouskoisen itäisen katoollisen kirkon ristillinen katehisis*. 1982. Suom. Th. Friman. Näköispainos 1849. 200 s.
16. *Mooseksen ilmestyskirja*. 1982. Suom. Johannes Seppälä. 12 s.
17. *Pyhien isien opetuksia himoista*. 1984. Suom. Petri Piiröinen. 80 s.
18. Erkki Piiröinen: *Suomenkielinen ortodoksinen kirjallisuus*. 1984. 32 s.
19. *Gerontikon eli Pyhien isien sanomaa*. 1984. Suom. Johannes Seppälä. 235 s.
20. Kallistos Ware: *Pyhä Henki kristityn elämässä*. 1984. Suom. Petri Piiröi- nen. 88 s.
21. Romanos Melodos: *Kristuksen syntymän kontakki*. 1986. Suom. Johannes Seppälä. 12 s.
22. A.H. Winter, G.F. Hjerppe, J.A. Törngren: *Sen Karjalan osan krei- kanuskoisista seurakunnista, joka on Ruotsin valtakuntaan kuuluva*, 2.p. 1986. Suom. Iivar Ahava. 32 s.
23. *Christillisen opin alku eli Lyhykkäinen pyhän Raamatun historia ja Lyhykkäinen katechismus*. 1986. Näköispainos 1836. 88+34 s.